

เทศน์เช้า วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๐

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขาว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เวลาเรื่องของสังคม เราต้องอยู่ในสังคม เราเป็นหน่วยหนึ่งในสังคมนะ ถ้าสังคมร่มเย็น เป็นสุข เราจะร่มเย็นเป็นสุขด้วย สังคมถ้ามีความขัดแย้งนะ กระทบจนถึงเราแน่นอน กระทบถึงเราด้วยนะ เพราะเราอยู่ในสังคมนั้น ถ้าสังคมไหนร่มเย็นเป็นสุข แล้วในสังคมนั้นมันมีคนดีและ คนไม่ดีรวมกัน ถ้าคนดีรวมกันสังคมนั้นจะร่มเย็นเป็นสุขมาก แล้วมันเป็นไปได้ไหมว่าในสังคมนั้นจะมีคนดีไปทั้งหมด

คูลี ในความคิดเรามันยังมีความคิดที่ฝ่ายบวกและฝ่ายลบเลย แต่ฝ่ายลบมันเกิดขึ้นได้ง่ายมาก เพราะอะไร? เพราะมันเป็นต้นหาความทะยานอยาก แต่ฝ่ายดีนี่แสนยากเลย คูลี ฝนตก แดด ออก ฝนตกแล้ว ก่อนจะฝนตก ลมพัดรุนแรง ลมกระโชกรุนแรงมาก แต่เวลาฝนตกแล้ว เห็นไหม สงบร่มรื่น วิกฤตผ่านไปแล้ว ชีวิตเราจะมีความสุขมาก แล้ววิกฤตนี้มันคืออะไรล่ะ? วิกฤตนี้คือ กรรม เราเกิดมาใช้หนี้กรรมกันนะ เรามีกรรมเราถึงมาเกิดกันอยู่ที่นี่ แล้วเกิดมาเห็นไหม เกิดมาเราก็ ว่าไม่มี เกิดมาแล้วก็แล้วกัน ตายแล้วก็แล้วกัน ถ้าเกิดมาแล้วก็แล้วกัน ตายแล้วแล้วกัน มันจะมีชาติเดียว นะ จริตนิสัยคนต้องคล้ายๆ กัน กรรมต้องให้เสมอกัน

วิทยาศาสตร์ต้องพิสูจน์ได้ ถ้าเป็นวิทยาศาสตร์หมด แต่นี่มันไม่เป็นวิทยาศาสตร์ เพราะอะไร วิทยาศาสตร์พิสูจน์ได้เฉพาะในปัจจุบันนี้ สิ่งที่เป็นอดีตมา วิทยาศาสตร์พิสูจน์ได้อย่างไร สิ่งที่เป็นอนาคตพิสูจน์ได้อย่างไร ความรู้สึกของเรานี้ไง สุข-ทุกข์ในหัวใจของเรานี้ มันมาจาก ไหน เห็นไหม เราเกิดมาใช้หนี้กรรม นี่กรรมมันเกิด เราใช้หนี้กรรม เราใช้หนี้กรรมมันก็ตาม กระแสไปเห็นไหม

แต่เวลาธรรมะล่ะ ทวนกระแสฯ นี้ เราทำคุณงามความดี เราเกิดมาแล้ว เราควบคุมตัวเราเองด้วย ควบคุมความรู้สึกเราด้วย แล้วเราใช้ชีวิตในสังคมนี้นี้ให้มีความร่มเย็นเป็นสุข เห็นไหม เราใช้หนี้กรรมด้วย แล้วเราสร้างเสริมคุณงามความดีด้วย สร้างสมคุณงามความดีนี้พัฒนาหัวใจ ถ้า

หัวใจได้พัฒนานะ เราทำบุญกุศลขนาดไหนก็แล้วแต่ มันจะไปเป็นแรงขับเคลื่อน แรงขับเคลื่อนนี้เป็น อามิส ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ทำดีต้องเกิดเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหม

เวลาไปเกิดเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหม เหมือนกับเราเติมน้ำมันรถเลยเห็นไหม รถ เรายเติมน้ำมันเต็มถังเลย พอเราขับไปถึงที่สุดแล้ว น้ำมันต้องหมดถังใช่ไหม หมดถังเราก็ต้องเติมน้ำมันอีก เติมน้ำมันอีก เห็นไหม นี่อามิสเป็นอย่างนี้ บุญกุศลไม่มีที่สิ้นสุด เราต้องทำของเราไป ตลอดไปๆ จนเป็นจริตนิสัย

ดูสวดมนต์ เราสวดมนต์เย็นนี้ ถ้าเราสวดมนต์ทุกวัน ถ้าเราขาดไปวันหนึ่ง เราจะรู้ดีกว่า วันนี้ขาดแคลนอะไรไป เราทำบุญกุศลจนเป็นความเคยชิน ความเคยชินเราเคยทำ จะมากจะน้อย ไม่สำคัญ สำคัญที่เราได้เคยทำ ถ้าเราทำของเรา ทำประจำขึ้นมา นี่มันพัฒนาอย่างนี้ หัวใจมัน พัฒนาขึ้นไป พอพัฒนานี้ ทาน ศีล แล้วภาวนา ถึงที่สุดต้องมีการภาวนา ถ้าไม่ภาวนาแล้วมันก็จะ เป็นวิภูฏะอยู่อย่างนี้ มันจะวนเวียนอยู่อย่างนี้

วนเวียนเห็นไหม ถ้าววนเวียนมันก็ใช้หนี้กรรมไง คำว่าใช้หนี้กรรม ถ้าเราทำคุณงามความดี ของเรา หนี้กรรมอันนี้มันจะเป็นกรรมดี กรรมดีทำให้เราเกิดมา ประสบความสุขพอสมควร พอสมควรนะ เพราะคนจะมั่งมีศรีสุขขนาดไหน คนจะประสบความสำเร็จในชีวิตขนาดไหน มัน จะมีความเฉาในหัวใจ ถึงที่สุดนะ มันมีการพลัดพราก ความพลัดพราก เห็นไหม ถ้าเราประสบ ความสำเร็จ เราก็ไม่อยากจะพลัดพรากจากมัน สิ่งใดที่เป็นของเราแล้ว เราก็อยากอยู่คงที่ตลอดไป มันเป็นไปได้

โลกนี้มันเป็นอนิจจัง ความเป็นอนิจจัง ชีวิตเราก็เป็นอนิจจัง เกิดมาชั่วคราวๆ การเกิดมา ชั่วคราวนี้เกิดมาเพื่อใช้หนี้กรรม เพื่อสะสมกรรมดี เห็นไหม เกิดมาเพื่อสะสม เกิดมาเพื่อทำคุณ งามความดี เพื่อพัฒนาหัวใจ เพราะพระโพธิสัตว์ต้องเป็นอย่างนี้ นี่พระโพธิสัตว์เวียนไปอย่างนี้ โลกมันเป็นอย่างนี้ วิภูฏะเป็นอย่างนี้ มันเวียนมาอย่างนี้ตลอดเวลา เราถึงมีศาสนาไง เราถึงทำคุณ งามความดีของเรา ศาสนาเป็นที่ไหน เป็นที่พึ่งของใจใจ คุณิ ถ้าคนมีหลักใจ คนมีที่พึ่งนะ มันมีที่ พึ่งอาศัย

คุณิ ลูกเต้ามีพ่อแม่แม่จะอบอุ่นในพ่อแม่ ถ้าลูกเต้าไม่มีพ่อแม่ ลูกเต้าก็ต้องว่าแห้ว หัวใจนี้ พ่อแม่มันก็เป็นอนิจจังใช่ไหม ทุกคนต้องเป็นลูกกันมาก่อน เกิดมาเป็นลูกเป็นเต้า แล้วก็

เป็นพ่อเป็นแม่ แล้วก็ปู้เป็นย่า เห็นไหม แล้วเราก็เฉาตลอดไป ต้องมีที่พึ่งอาศัยตลอดไป เห็นไหม

แต่ถ้าถึงที่สุดของเรา ถึงที่สุดของเรา ถ้าเรามีหลักใจ ศาสนาเป็นหลักใจ ศาสนาเป็นที่พึ่ง ถ้าศาสนาเป็นหลักใจ มีที่พึ่งของเรานี้ เรายุติอันนี้ไว้ ถ้าเรายุติอันนี้ไว้ เห็นไหม เราพยายามพัฒนาของเราขึ้นมา ทาน ศิล ภาวนา มีศาสนาเป็นที่พึ่ง มีหัวใจเป็นที่พึ่ง ถ้ามีที่พึ่งของเรา เห็นไหม มันมีหลักเกณฑ์ในชีวิต

เรามีหลักใจ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นแก้วสารพัดนึก มันนึกได้ตรงนี้ไง ถ้าคนหยาบนะ นึกไม่ออก มันจะเรียกว่า ความเสียเปรียบ ความได้เปรียบเสียเปรียบ เรื่องของกิเลสทั้งนั้นเลย เอารัดเอาเปรียบเขา สะสมเอาไป นี่เป็นเรื่องของกิเลส ถ้าเป็นเรื่องของธรรม เห็นไหม เรื่องของธรรม ถ้ามันมีหลักของใจ มันเสียสละได้ มันเห็นประโยชน์ คนเห็นประโยชน์ คนเห็นโทษนะ เห็นโทษ

คูลี เวลาแดดออก เราอยู่กลางแจ้ง มันร้อนเราก็ต้องหลบเข้าที่ร่ม ถ้าเกิดเราอยู่ในกองไฟ ถ้าไฟมันร้อนเราก็ต้องออกจากกองไฟ เราถึงจะมีความร่มเย็นเป็นสุข นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อหัวใจมันเราร้อน หัวใจมันมีความคิดของมัน สภาวะแบบนั้น มันร้อนของมัน ถ้าร้อนของมัน มันมีความทุกข์ ทุกข์ใจของมัน เห็นไหม แล้วมันไม่มีที่พึ่ง มันก็ยังร้อน ร้อนไปใหญ่ ถ้ามีธรรมขึ้นมาเป็นหลักใจ มันมีที่พึ่ง แล้วมันเข้าใจความจริง เห็นไหม

นี่โลก อะไรเกิดขึ้นมา วิกฤตเกิดขึ้นมาขนาดไหน มันเป็นเรื่องของกรรม มันเรื่องของสภาวะกรรม ถ้าเรามีหลักของใจ มีความกล้าหาญ เผชิญหน้ากับปัญหานั้น แก้ไขปัญหานั้น ปัญหาที่ต้องหมดไป เพราะมันเป็นอนิจจัง ไม่มีคงที่หรอก คูลี เวลาที่มีวิกฤตอะไรต่างๆ มันก็ต้องผ่านพ้นไป เห็นไหม ๒ วัน ๓ วัน ๓ วัน ๘ วัน แล้วแต่มันจะผ่านพ้นไป

ถ้าผ่านพ้นไปแล้วนี้ ถ้าเราแก้ไข ขณะที่เกิดวิกฤตขึ้นมา แล้วเราตอบสนองไปทางที่ผิดพลาด เห็นไหม เวลาวิกฤตผ่านไป เราก็นั่งเสียใจ เราแก้ไขวิกฤตนั้นไม่ถูกต้อง ถ้าเรามีสติสัมปชัญญะ เราฝึกฝนของเราขึ้นมา วิกฤตนั้นเราผ่านขึ้นไป นี่กรรมไง มันเป็นเรื่องสภาวะกรรมนะ มันมีของใครของมัน มันปฏิเสธสิ่งนี้ไม่ได้หรอก มันเป็นเรื่องชาติของวิกฤต เป็นสภาวะแบบนี้

แล้วเราเกิดมาพบสภาวะแบบนี้ แล้วในปัจจุบันนี้ เห็นไหม เวลาบอกว่า ศาสนาอีก ๕,๐๐๐ ปีต่อไปสังคมจะเร่าร้อนยิ่งกว่านี้นะ คุณ วิดถุวิจารณ์มากเลยว่า พลังงานจะหมดไป น้ำมันจะหมดไป แล้วโลกเราจะเอาอะไรใช้ต่อไป อีกไม่กี่ปีถ้าลองใช้พลังงานขนาดนี้ แล้วจะเอาอะไรมาใช้ ก็คิดกันหาทางออกกันไป

แล้วเราเกิดมา ตั้งแต่เราเป็นเด็กมา คุณ น้ำมันถูกๆ เราก็เคยใช้ น้ำมันแพงๆ เราก็เคยใช้ เห็นไหม ชีวิตเราเนี่ย เราผ่านมา นี่ถึงพุทธกาล เราเกิดมาในสภาวะสังคมที่รุ่มเย็นเป็นสุข เห็นไหม แล้วสังคมจะร้อน เราร้อนไปอีก แล้วเราจะต้องเจอสภาวะแบบนี้ไปอีก นี่บุญพาเกิด กรรมพาเกิด แล้วคุณ บางทีเขาเกิดในประเทศอันไม่สมควร เห็นไหม ทุกข์ๆ ยากๆ นะ ทุกข์ยากประสาเขา อันนี้มันเป็นหนี้กรรม กรรมที่พาเกิดนี่แหละ ถ้าพาเกิดขึ้นมา เราเกิดขึ้นมาแล้ว เราตั้งชีวิตของเราแล้ว เรารักษาใจของเรา สิ่งข้างนอกเป็นเครื่องอาศัย

คำว่าปัจจัยเครื่องอาศัย ปัจจัยเครื่องอาศัยกับความจริง ความจริงคือความรู้ลึกอันนี้ เห็นไหม ปัจจัยเครื่องอาศัยตอบสนองขนาดไหน เพื่อจะให้มีมีความสุข แล้วคนมันขาดแคลน มันก็พยายามเร่าร้อน ยิ่งแสวงหา ยิ่งทุกข์ ยิ่งแสวงหา ยิ่งทำให้หัวใจทุกข์ยาก ยิ่งแสวงหา เห็นไหม ทุกข์ยากตลอด แล้วก็ว่าตัวเองทุกข์ตลอด นี่แหละหนี้กรรม ใครสร้างสมมาเป็นสภาวะแบบนั้น บางเด็กเราอยู่ในแหล่งในที่ที่อุดมสมบูรณ์ เห็นไหม มันเป็นไปเอง มันมาเอง มันเป็นไปเอง อันนี้มันเรื่องของสภาวะเราสร้างบุญกุศลมา ถ้าใครสร้างบุญกุศลมา บุญกุศลจะแก้ไขอย่างไร

วิกฤตเกิดขึ้นมา มันจะมีสิ่งต่างๆ ขึ้นมานะ แต่ถ้ามันเป็นของๆ เรา ต้องเป็นของๆ เรา ถ้าไม่เป็นของๆ เรานะ มันต้องมีเหตุการณ์พลัดพรากไปจนได้ สิ่งที่พลัดพรากไปนะ ถ้าเราเสียใจ ยิ่งปวดเจ็บปวดซ้ำไปอีก แต่ถ้าเราศึกษาธรรมแล้วนะ สิ่งที่พลัดพรากมันไม่ใช่ของเรา เรายิ้มแย้มแจ่มใสเลยนะ “เออ! หลุดไป เห็นด้วย” เห็นแล้ว นี่ไงๆ เห็นธรรม เห็นอริยสัจ เห็นความจริง เห็นอริยสัจเห็นเรื่องของหัวใจ นี่ไงบุญกุศลเป็นอย่างนี้

มันถึงควรจะทำ ถ้ามันเป็นของเรา มันมาเอง มันเป็นไปเอง แต่ถ้ามันพลัดพรากอย่างนั้น มันก็เป็นพลัดพรากอย่างนั้น อยู่ที่กรรม กรรมเป็นสภาวะแบบนั้น อยู่ที่กรรม กรรมอยู่ที่ไหนล่ะ? กรรมอยู่ที่การกระทำของเรา กรรมคือการกระทำที่เราเคยทำมา เราเคยทำมา เราควบคุมใจของเราไม่ได้ แล้วสิ่งที่เราทำมา เราทำมากับใคร

คูตี คุณพระโมคคัลลานะ เห็นไหม แม้แต่พระอัครสาวกเบื้องซ้าย มีฤทธิ์มหาศาลเลย เป็นพระอรหันต์ด้วย มีฤทธิ์ด้วย เขาจะมาทูปมาฆ่าณะ หลบ เหาะหนีได้ตลอดเวลาเลย เหาะหนีได้ เพราะฤทธิ์ตัวเองมี ในปัจจุบันนี้มี แต่หนีกรรมไง กรรมที่เคยทำไว้อย่างนั้น สุดท้ายแล้วจะเหาะไปทำไม เรื่องนี้มันเป็นสภาวะของเขา มันเป็นกรรมของเขา คูตี ในศาสนาต่างๆ เขามีการเจริญรุ่งเรือง พวกลัทธิต่างๆ เขาอิฉาตาร้อน ให้โจรมาทูปตาย แล้วโจรเวลาทูปตาย เห็นไหม หนีกรรมไง พอโจรมาทูปตาย ทูปตายแล้วก็ไปอวดใจว่าตัวเองนี่เป็นคนที่ได้ทำ จะโชว์ผลงานของตัวเอง เขากระที่บตายซ้ำอีกเห็นไหม

นี่อยู่ในพระไตรปิฎกนะ ผู้ที่โจรที่ฆ่ามา พอได้รางวัลแล้วเขาก็ไปกินเหล้ากินยา กัน แล้วก็ไปคุยกันเอง ไปไม้กันเอง แล้วสิ่งที่ประชาชนเขาจับไม่ได้ เขาก็ทำ มันจะเป็นหนีกรรม ซ้อนๆๆๆๆ กันไปไง กรรมของใครของเขา กรรมของเขานะ ถ้าพระโมคคัลลานะเหาะหนีไป มันก็จบกระบวนการ สิ่งที่จบกระบวนการ แล้วชีวิตเป็นอย่างไรละ นี่หลบได้ หลบได้

สุอุปาทิเสสนิพพาน พระอรหันต์ที่ยังมีชีวิตอยู่ หัวใจทำอะไรพระอรหันต์ไม่ได้ เวลาฆ่าฆ่าตายก็ฆ่าแต่ด้านร่างกายตาย เพราะอะไร? เพราะว่าสุอุปาทิเสสนิพพาน คือเราเกิดมาเป็นมนุษย์ แล้วเราพัฒนาใจของเรา เราวิปัสสนาใจของเรา จนใจของเราเป็นพระอรหันต์ขึ้นมา แต่มันยังอยู่ในร่างกายที่เราเกิดมาจากพ่อจากแม่ นี่ สิ่งที่เราเกิดจากพ่อจากแม่เป็นสุอุปาทิเสสนิพพาน สะคือเศษส่วนที่มันเหลือมาจากภพชาติในปัจจุบัน ถ้าไม่ได้เป็นพระอรหันต์ มันก็เป็นปุถุชน ก็ต้องตายไปด้วยกับความเร่าร้อน ความพลัดพราก

เวลาตาย คนปุถุชนตาย เห็นไหม ด้วยสัญญา ด้วยสังขาร ชั้น ๕ เป็นเรา สรรพสิ่งเป็นเรา พอชั้น ๕ เป็นเรา สัญญา ทรัพย์สมบัติเรามีอะไรบ้าง เราเคยรัก เราเคยห่วงหาอะไรบ้าง นี่คือสัญญา สังขารจะปรุงทันทีเลย แล้วมันก็จะเร่าร้อนในหัวใจ แต่พระอรหันต์ตายนะ นี่เศษส่วน เศษที่มันทิ้งอยู่นี่ มันทิ้งตั้งแต่เป็นพระอรหันต์แล้ว เห็นไหม ชั้น ๕ ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ชั้น ๕ ถ้าร่างกายไม่ใช่เรา สักกายทิฎฐิไม่ใช่เรา ร่างกายสักแต่ว่า ใจมันปล่อยมาตั้งแต่ขณะที่มันสำเร็จ ใจมันปล่อยมาตั้งแต่ขณะจิตที่มันพัฒนาขึ้นมาแล้ว

จิตอันนี้มันอยู่ในร่างกายนี้ เพราะอะไร? เพราะมันรอกาลเวลาที่จะหลุดออกจากร่างนี้ไปเท่านั้นเอง สิ่งนี้เป็นสุอุปาทิเสสนิพพาน คือเศษส่วน กับอนุอุปาทิเสสนิพพาน พระอรหันต์ที่ตาย

แล้วกับพระอรหันต์ที่มีชีวิตอยู่ เห็นไหม พระโมคคัลลานะเป็นสุอุปาทิเสสนิพพาน เพราะท่านยังมีร่างกายนี้อยู่ ร่างกายนี้ยังถึงสิ่งที่ปุถุชนจับต้องกันได้

คุณิ เรานวดเส้นครูบาอาจารย์ของเรา ครูบาอาจารย์เราเรายอมรับกันว่าเป็นพระอรหันต์ นี้เราก็ก็นวดเส้น เราได้จับต้อง แล้วเวลาครูบาอาจารย์แสดงธรรมออกมานี้ เสียงที่ออกมาจากกล่องเสียง มันออกมาจากหัวใจดวงนั้น ออกมาจากความจริงอันนั้น ความจริงอันนั้น เสียงที่ออกมากระทบถึงใจเรา เห็นไหม มันออกมาจากใจ ออกมาจากความจริง

นี่สุอุปาทิเสสนิพพาน คือสิ่งที่เรายังมีเศษส่วนที่เรายังจับต้องได้อยู่ เวลาท่านนิพพานไปแล้ว จบสิ้นเห็นไหม นี่พระโมคคัลลานะ ถึงเวลามีเศษส่วนอันนี้ กรรมไม่เข้าถึงใจพระอรหันต์ เข้าไปถึงใจพระอรหันต์ไม่ได้เด็ดขาด เพราะอะไร? เพราะเวทนาของจิตไม่มี เวทนาของกายมี เวทนาของจิตไม่มี ทำไมเวลาหิวอาหาร องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะปรินิพพาน “อาบนันทักน้ำเถอะ เรากระหายเหลือเกิน” เห็นไหม เศษส่วนมันหมด เศษของร่างกาย เศษที่เราเกิดมา เกิดมาจากแม่ เห็นไหม เศษนี้ยังมีอยู่ ยังรักษาไปจนถึงที่สุด เพราะมันเป็นปัจจัยเครื่องอาศัย อาศัยเรื่องร่างกายนะ

แต่เรื่องของนามธรรม เรื่องของธรรมนี้ อาศัยเรื่องของหัวใจ เราถ้ามีหลักใจ เราจะเข้าใจเรื่องชีวิต ชีวิตของเรามีคุณงามความดีของเรา แล้วเราพาชีวิตของเราทวนกระแส ถ้าปล่อยมันให้หนีกรรมไปกับโลกเขานะ เอาแต่ความพอใจ เอาแต่เรื่องของโลก ไปกับโลกเขา เกรงอกเกรงใจเขาไป ไปกับเขา แต่ถ้าเป็นกระแสธรรมนะ เราเกิดมากับโลก เราใช้หนีกรรมเหมือนกัน แต่กรรมดี กรรมดีทวนกระแส ทวนกระแสให้ใจมันพัฒนา ให้เห็นคุณและเห็นโทษ ให้เห็นเรื่องของสังคัมสังคัมเป็นอย่างนั้น

คนดีคนเลว เห็นไหม ระหว่างชนโคกับเขาโค คนในกระแสเป็นชนโค เขาโคมี ๒ เขา ๓ เขา แล้วเราทวนกระแส มันเหนียวล้าอย่างนี้ ทำดีจึงทำยากใจ ถ้าทำตามกระแสมันทำง่าย ๆ เราจะทำคุณงามความดีต้องทวนกระแส ต้องมีหลักมีเกณฑ์ ถึงเขาจะดิ้นนินทาขนาดไหน เอาศีลเป็นเครื่องตัดสิน ผิดถูกอยู่ที่ศีลธรรม ไม่ใช่ความพอใจ ถ้ามันผิดหลักศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ อย่างนี้ผิดหมด แล้วเราไม่ทำตามสภาวะแบบนั้น เอาศีลเป็นเครื่องตัดสิน อย่าไปเอาความพอใจของเราเป็นเครื่องตัดสิน แล้วเราจะทวนกระแสของเรา มีหลักมีเกณฑ์ของเรา แล้วเราจะเป็นมนุษย์ที่ดี

มนุษย์ที่ดีเห็นไหม เข้าถึงความรู้สึกของเรา เข้าถึงหัวใจของเรา เรื่องของเรา เอาของเราให้อยู่ในอำนาจของเรา เห็นไหม “อตุตา หิ อตุตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” ถ้าตนเป็นที่พึ่งแห่งตนแล้ว มันเป็นร่มโพธิ์ร่มไทร นกกาจะอาศัย อาศัยจากหัวใจที่ร่มเย็น ถ้าหัวใจมันเร่าร้อน ไม่มีใครอาศัยหรอก ไฟกับไฟเจอกัน มันยิ่งร้อนใหญ่ แต่ถ้ามันเป็นความร่มเย็นเป็นสุขจากใจดวงนั้น เห็นไหม ร่มโพธิ์ร่มไทร แล้วจะอาศัยอย่างนั้น เราก็อาศัยตัวเองได้ด้วย และหมู่คณะจะอาศัยเรา ประชาชนจะเป็นผู้อาศัยเรา อาศัยเป็นผู้ชี้นำ

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะปรินิพพาน เห็นไหม พระอานนท์เป็นพระโสดาบันนะ “ดวงตาของโลกดับแล้ว” ดวงตาของโลกเขียว ส่องได้หมด โลกนี้กระจ่างแจ้งกับดวงตาของพระอรหันต์นะ แล้วเป็นผู้ชี้ส่องชีวิตเรา แล้วดับแล้ว “ดวงตาของโลกดับแล้ว” พระโสดาบันยังพูดอย่างนั้นเลย แล้วเราปุณฺณนะเราจะเอาอะไรเป็นที่พึ่ง ถ้าเรามีที่พึ่งอย่างนั้น ชีวิตเรามีที่พึ่ง เห็นไหม “อตุตา หิ อตุตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” แล้วจะเป็นที่พึ่งของสังคม เอวัง